

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
ФАКУЛТЕТ ПО СЛАВЯНСКИ ФИЛОЛОГИИ
КАТЕДРА „РУСКИ ЕЗИК”

Николина Николаева Нечаева

Деминутивите в съвременната руска реч
(функционално-прагматичен аспект)

Автореферат на дисертация
за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

Област на висше образование: 2. Хуманитарни науки

Професионално направление: 2.1. Филология

Научна специалност:

Славянски езици (Съвременен руски език – Прагматика)

Научен ръководител:

доц. д-р Силвия Атанасова Петкова

София

2016

Рецензенти:

проф. дфн Тотка Маркова Стоева

проф. д-р Милена Борисова Попова

Автори на становища:

проф. дфн Стефка Иванова Георгиева

доц. д-р Нина Петрова Ковачева

доц. д-р Силвия Атанасова Петкова

Дисертационният труд е обсъден и предложен за публична защита на заседание на Катедрата по руски език на Факултета по славянски филологии на СУ „Климент Охридски”, проведено на 20.01.2016 г.

Публичната защита на дисертационния труд ще се състои на 09.06.2016г от 15ч. в зала № 1-Ректорат.

Материалите по защитата са на разположение на сайта на разположение на сайта на Софийския университет „Св. Климент Охридски” <https://www.uni-sofia.bg/>.

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод	5
I глава. Теоретични основи на изследването	9
1.1. Деминутивите като обект на традиционната лингвистика	9
1.1.1. Лингвистичен статус на категорията деминутивност	9
1.1.2. Структура на деминутивното значение	12
1.1.3. Категорията оценка и съотношението ѝ с категорията деминутивност	14
1.1.4. Съотношение между понятията емоционалност и експресивност	18
1.1.5. Трудности при описанието на статуса на деминутивите	19
1.1.6. Фактори, определящи значението на деминутивите	25
1.1.6.1. Лексикални фактори	25
1.1.6.1.1. Зависимост от значението на изходната основа	25
1.1.6.1.2. Зависимост на значението на деминутива от деминутивния суфикс	29
1.1.6.2. Текстуален фактор. Зависимост на значението на деминутива от мироконтекста	37
1.2. Прагматичен фактор. Деминутивите като обект на изследване в лингвистичната прагматика	42
1.2.1. Концептуална рамка на анализа на деминутивите в прагматичен аспект	43
1.2.2. Теория за речевите актове	43
1.2.3. Конверсационни принципи и максими	51
1.2.4. Категорията учтивост	52
1.2.5. Контекст (конситуация)	60
1.2.6. Понятието комуникативна интенция	79
1.2.7. Стратегии и тактики на общуването	82
II глава. Реализация на прагматичните функции на деминутивите в контекста на речевите актове	85
2. 1. Директиви	88
2.1.1. Инюнктиви	92
2.1.1.1. Изискване	94
2.1.1.2. Заповед	105
2.1.1.3. Принуждаване	107
2.1.1.4. Забрана	111
2.1.1.5. Разпореждане	112
2.1.1.6. Инструкция	113
2.1.1.7. Указание	115
2.1.1.8. Призив	118
2.1.2. Реквестиви	120
2.1.2.1. Молба	121
2.1.2.1.1. Молба за услуга	124
2.1.2.1.2. Молба за разрешение	128
2.1.2.1.3. Молба за предоставяне на предмет	131
2.1.2.2. Умоляване	133
2.1.3. Адвисиви	135

2.1.3.1. Съвет	135
2.1.3.1.1. Инициативен съвет	136
2.1.3.1.2 Реактивен съвет	140
2.1.3.2. Препоръка	142
2.1.3.3. Предложение	143
2.1.3.4. Предупреждение	149
2.1.3.5. Покана	149
2.2.Експресиви	150
2.2.1. Мелиоративни експресиви	151
2.2.1.1. Комплимент	151
2.2.1.2. Похвала	155
2.2.2. Пейоративни експресиви	157
2.2.2.1. Упрек	157
2.2.2.2. Обвинение	163
2.2.2.3. Обида	164
2.2.3. Емоционални диалогични реакции	165
2.3.Асертиви	168
2.3.1. Констатив	169
2.3.2. Съобщение	170
2.3.3. Твърдение	175
2.3.4. Мнение	176
2.3.4.1. Мнение-оценка	176
2.3.4.2. Мнение-предположение	177
2.3.5. Квалификатив	177
2.3.5.1. Позитивен квалификатив	178
2.3.5.2. Негативен квалификатив	179
2.4. Контактиви	181
2.4.1. Поздравии (установяване на контакт)	182
2.4.2. Етикетни формули при сбогуване (приключване на контакт)	185
2.4.3. Пожелания	185
2.4.4. Тостове	187
2.4.5. Благодарности	187
2.4.6. Извинения	188
2.5. Рогативи	191
2.6. Комисиви	194
III глава. Прагматични аспекти на употребата на деминутивните вокативи (ДВ)	198
3.1.Обръщението като прагматичен оператор	198
3.2. Прагматични функции на ДВ в контекста на различните типове РА	200
3.2.1. Взаимодействие на ДВ с илокутивната сила на директива	200
3.2.2. Взаимодействие на ДВ с илокутивната сила на експресива	213
3.2.3. Взаимодействие на ДВ с илокутивната сила на асертива	216
3.2.4. Взаимодействие на ДВ с илокутивната сила на контактива	219
3.2.5. Взаимодействие на ДВ с илокутивната сила на рогатива	221

3.2.6. Взаимодействие на ДВ с илокутивната сила на комисива	225
Заключение	227
Литература	235
Списък на приетите съкращения	246

Деминутивността може да бъде отнесена към най-развитите категории на руския език, особено що се отнася до разговорната реч. И въпреки че формалният статус на тази категория е определен достатъчно ясно (подробно са разработени словообразователните, семантичните и стилистичните ѝ особености), функционалните ѝ аспекти са все още слабо проучени и фрагментарно представени в лингвистичната литература.

В същото време, наред с другите словообразователни средства, придаващи на речта по-голяма релефност и яркост и изразяващи оценка, интензификация, негативна или позитивна окраска, руските деминутивни суфикси демонстрират огромен потенциал от подлежащи на наблюдение и описание, прогнозируеми стратегически употреби в потока на речта, в конкретните речеви актове (РА).

Настоящият дисертационен труд представлява изследване на особеностите на деминутивните суфиксални деривати в съвременния руски език от гледна точка на лингвистичната прагматика, което означава, че фокусът на внимание в него се пренасочва от инвариантното семантично значение „малко” и конотативните значения „емоционалност”, „гальовност”, „симпатия”, „привързаност” и др. към употребата на деминутивите като стратегическо средство за постигане на прагматични ефекти от различен характер. За целта в анализа е включена информация от социопрагматичен характер (социална, джандърна, възрастова и ролева характеристика на участниците в комуникацията), отчитат се всички релевантни за дадената ситуация параметри, а прагматичните функции на деминутивите се разглеждат както в микро-, така и в макроконтекст.

Като основа на изследването е избрано едно от фундаменталните направления в областта на лингвистичната прагматика – теорията за речевите актове (ТРА), която разглежда изказванията не просто като съобщаващи нещо за положението на нещата в света, но и като начин за постигане на определени извънезикови цели с помощта на използваните езикови средства. Паралелно с ТРА е приложен и фреймов подход. Съчетаването на тези два подхода спомага за по-пълното разкриване и проследяване на некатегориалните функции и значения на интересуващите ни единици.

Избраният аналитичен ракурс е в съзвучие със съвременните тенденции в развитието на лингвистиката, за които е характерна ориентация към проучване на езиковите явления в условията на реалното им функциониране. Той съответства на устойчивия интерес към динамичните измерения на езика, към ролята на контекста в пораждането и разбирането на дискурса, към фигурите на участниците в общуването и конврсационните принципи, от които те се ръководят. Предпочетената перспектива позволява да бъдат взети предвид целите и мотивите за използването на словообразователните средства, които са в центъра на вниманието ни.

С оглед на всичко казано дотук **актуалността** на дисертационното изследване се определя, от една страна, от общата тенденция на пренасочване на лингвистиката към анализа на езика в реалното му функциониране, и от друга, от недостатъчната проученост на руските деминутивни деривати в качеството им на специфично средство за реализация на комуникативните интенции на говорещия. При все че в последно време в разработките, посветени на прагматичния аспект на афиксалните производни, се засягат и деминутивните суфиксални единици, все още липсват задълбочени научни

наблюдения за ролята на контекста при определянето на комуникативно-прагматичната натовареност на деминутивните форми.

Обект на настоящото дисертационно изследване са деминутивните единици в съвременната руска реч. **Предмет** на анализ са функционално-прагматичните аспекти на тяхната употреба.

Основната **цел** на работата се състои в разкриването на прагматично релевантните функции на деминутивите въз основа на анализа им в контекста на различните типове речеви актове и някои специфични контексти.

Посочената цел предполага решаването на следните **задачи**:

- да бъде уточнено понятието деминутивност;
- да се определят основните прагматични функции и значения на деминутивните деривати, които се актуализират в различните видове речеви актове или някои фреймови ситуации;
- да бъдат открити комуникативните стратегии и тактики, които се реализират с помощта на деминутив;
- да се разкрие спецификата на ситуативните контексти, в които се проявява прагматичният потенциал на деминутивите;
- да бъде установено в каква степен личностните и социални характеристики на комуникантите детерминират избора на деминутив в различните ситуативни контексти.

Методите на изследване са определени в съответствие с поставените цели и задачи. В работата се прилага методът на контекстуално-ситуативния анализ, който е най-подходящ за определянето на прагматичния компонент в значението на деминутивите, актуализиращ се най-вече в конкретни контексти, под влияние на различни параметри на текущата ситуация. Контекстуално-ситуативният анализ се допълва от метода на семантична експликация (тълкуване), чрез който се разкрива съдържателния план на разглежданите единици. В изследването присъстват също така и елементи на компонентен анализ.

Емпиричен материал. С оглед на това, че комуникативно-прагматичният аспект на деминутивите се проявява най-ярко в диалогичния дискурс, в анализирания езиков корпус са включени илюстративни примери от диалози (микродиалози) и отделни изказвания, подбрани от игрални филми, телевизионни сериали и предавания, литературни произведения на съвременни руски автори и записи на устна реч. За да бъде обхваната и комуникацията в електронна среда са привлечени изказвания на участници в интернет форуми и сайтове. По предварително зададени критерии са селектирани примери от Националния корпус за руски език (Национальный корпус русского языка – НКРЯ), в частност от устния му подкорпус. Някои от примерите са открити чрез задаване на определени деминутивни форми в търсещите системи Яндекс, Нигма, Google.

С цел в изследването да бъде отразено актуалното състояние на изследваната категория и да бъдат проследени най-новите тенденции, свързани с нея, подбраният емпиричен материал се отнася предимно към последните пет години.

Значителният обем на материала (корпусът с примери включва над шестстотин и петдесет микродиалога и отделни реплики, включващи деминутивни единици, от които на детайлен анализ са подложени над двеста) ни дава основание да се надяваме, че резултатите от проведения анализ на функционално-прагматичните характеристики на деминутивите в контекста на РА са достатъчно репрезентативни.

Теоретичната значимост на дисертационното изследване се състои в: определянето на концептуалните основи, даващи възможност за по-широк поглед (не само в статика, но и в динамика) върху категорията деминутивност в руския език; открояването на ролята на деминутивните деривати при формирането на илокутивния план на изказването; извеждането на закономерностите, характерни за реализацията на определени комуникативни стратегии и тактики чрез деминутивизация; разкриването на конврсационните механизми, обясняващи употребата и интерпретацията на умалителните в руския диалогичен дискурс.

Практическа приложимост на изследването. Резултатите от осъществения анализ могат да бъдат използвани в практиката на преподаване на руски език, при провеждането на занятия по прагматика и стилистика на разговорната реч, при подготовката на спецкурсове, свързани със спецификата на диалогичната реч, а също така при съставянето на речници от комуникативен тип.

Структура на работата. Дисертацията съдържа 246 стр. и се състои от увод, три глави (*Теоретични основи на изследването, Особенности на реализация на функциите на деминутивите в контекста на речевите актове, Прагматични аспекти на употребата на деминутивните вокативи (ДВ)*), заключение и списък на литературата, включващ 141 заглавия.

В първа глава „Теоретични основи на изследването“ са представени основните теоретични положения, свързани с проучването на категорията деминутивност (умалителност) в руския език.

Правят се някои терминологични уточнения, свързани с многообразието от метаезикови обозначения на интересуващото ни явление, използвани в лингвистичната литература. Предпочитането на термина *деминутив* се аргументира с международното му признание и в този смисъл с неговата универсалност, с краткостта му, както и с това, че той не се асоциира непосредствено с обективно-логическото значение за размер, а допуска наличието и на други значения.

Уточнява се коя дума може да бъде определена като деминутивна. На морфемно ниво деминутивът може да бъде представен като образувание, съдържащо една или повече деминутивни морфеме. На семантично ниво деминутивът квалифицира денотата като малък по размер или като притежаващ качеството, назовано от мотивиращата дума, в по-малка степен. Следователно, за да може една дума да функционира като деминутивна, тя трябва да отговаря на две условия: 1). да съдържа деминутивен суфикс 2). да се намира в опозиция със сродна дума, която не съдържа деминутивна морфема и няма деминутивно значение.

Въпреки че в лингвистичната литература под *деминутив* най-често се разбира умалителната форма на съществителните, образувана с помощта на специализирани суфикси, категорията се експонира и в други части на речта, които могат да варират в

различните езици. Ето защо при дефинирането на понятието *деминутивност* в работата се избягват ограничения, свързани с принадлежността на думата към една или друга част на речта.

При прилагането на структурен подход, изхождащ от идеята за обособяването в съдържателния план на думата на нееднородни в йерархично отношение компоненти, в значението на деминутивите са обособени три макрокомпонента: 1). ядрен (категориален) – денотативен (сигнификативен, номинативен, обективен), отразяващ връзката между езиковия знак и обективната реалност, и периферни (некатегориални): 2) конотативен (оценъчен, експресивно-стилистичен, субективен), свързан с отразяването на емоционално-психическата сферата – чувства, субективни представи и мнения за реални явления и 3). прагматичен (интенционален), силно контекстуално обусловен, отразяващ комуникативните намерения на говорещия.

Оценъчният и емоционално-експресивният компонент са неделима част от стойността на деминутивното значение, поради което в първа глава се отбелязват някои основни моменти, свързани с тях. Оценъчното значение се разглежда като влизащо в модалната рамка, която надгражда изказването, и се преплита с дескриптивното му съдържание. Модалната рамка, съдържаща оценъчен компонент, се отнася към прагматичния аспект на изказването (тя е силно контекстуално зависима), но е тясно свързана и със семантиката му, което я определя като амалгамна конструкция, в която прагматичният и семантичният компонент в редица случаи не могат да бъдат диференцирани.

Оценката се съдържа в деминутивите като постоянен компонент, чийто знак обаче невинаги е детерминиран – той може да бъде както положителен, така и отрицателен. Знаците (+) или (–) нерядко не могат да бъдат определени извън съответния контекст, напр.: *Вот такая семейка!* Това е свързано с амбивалентната природа на деминутивите, която се изразява в тяхното свойство да изразяват както мелиоративно, така и пейоративно отношение към говорещия, действителността или отделни компоненти от съдържанието на изказването в пределите на една и съща форма. Тази особеност на умалителните се определя като емоционално-оценъчна енантиосемия, представляваща „семантично изместване, свързано с трансформацията на емоционалната оценка без излизане от пределите на материалната обвивка” (Ретунска 1996: 40).

Друга особеност на категорията оценка, имаща пресечни точки с категорията деминутивност, е възможността ѝ да бъде интензифицирана или деинтензифицирана, т.е. да се движи по оценъчната скала. Интензификацията посочва, че признакът превишава определена норма, докато деинтензификацията предполага, че признакът не я е достигнал. В прагматичен аспект тези две модалности не се съотнасят една с друга и изпълняват различни функции в структурата на РА. Прагматична цел на интензифицираните оценки е да направят изказването по-убедително за събеседника и да засилят перлокутивния му ефект. Деинтензифицираната оценка има друга основна цел (която не е антитеза на интензифицираната), а именно да направи изказването по-малко категорично, да покаже, че субектът не иска, или не смята, че е в правото си да изказва категорични мнения за това, кое е добро и кое – лошо (Волф 1985: 111).

Поради двойствената си същност деминутивите могат да функционират и като интензификатор, и като деинтензификатор.

Друг постоянно присъстващ компонент в структурата на деминутивното значение е емоционално-експресивният. В езиковедските източници няма единно мнение по въпроса за съотношението между двете понятия. Според Е. Галкина-Федорук например емоцията е чувствена реакция, която може да бъде изразена по различни начини, включително и чрез различни езикови средства (в това число афикси), докато експресията е по-широка като понятие и служи за „усилване на изразителността, изобразителността, на въздействащата сила на казаното. Всичко, което прави речта по-ярка, по-силно въздействаща е експресия” (Галкина-Федорук 1958: 107). Други лингвисти смятат, че понятията емоционалност и експресивност (афективност) са тъждествени.

В тази глава се разглежда и спорният въпрос за формообразователния или словообразователния статут на деминутивните суфикси. Приета е гледната точка на В. Виноградов, който подчертава междинното положение на деминутивите (Виноградов 1947: 114). Както е известно, деминутивите изпълняват двойна функция: обективно-различителна, която се свежда до обозначаване на размера на предмета, и експресивна, отнасяща се до изразяването на субективна оценка, която може да бъде положителна и отрицателна. Ако си представим сферите на словообразуването и формообразуването като два противоположни полюса, то деминутивите с чисто експресивни нюанси ще се ситуират по-близо до формообразуването, а тези, които означават умалени предмети, до словообразуването. Думите, съвместяващи умалителното значение с разнообразни допълнителни нюанси, ще се окажат по средата между двата полюса.

Засегнат е и не докрай изясненият, макар и нееднократно повдиган в лингвистичната литература въпрос за лексикографирането на деминутивите и свързаните с него трудности. Основните причини, пораждащи тези трудности, са: 1). липсата на последователност и ясни критерии при описанието на деминутивите като цяло (неустановеност, дължаща се не само на рутината и шаблонността в лексикографската практика, но и на съпротивлението на самия лексикален материал), 2). фактът, че по-голямата част от думите, способни да образуват деминутивни форми, имат потенциал да изразяват полярно противоположни значения, 3). сложността при отразяването на прагматичната информация и липсата на традиции в лексикографската ѝ обработка по принцип. Изтъква се, че прагматичната информация (в тясното ѝ разбиране), която е вградена в съдържателната страна на деминутива и фиксира отношението на говорещия към различни аспекти на изказването, може да бъде обхваната чрез обособяване в речниковата статия на отделена зона за прагматичната информация (Апресян 1995: 140). За разлика от нея прагматичната информация (в широкото ѝ разбиране), която се появява в потока на речта, е оказионална, подчертано ситуативна в конкретните си проявления и често твърде ограничена в употребата си, което я прави изключително трудно подлежаща на описание. Включването на всички тези данни в речниковата статия на всяка дума, способна да образува деминутивна форма, би разширило неимоверно обема на хипотетичния речник, което е изключено при съставянето на традиционен такъв, но е възможно, макар и изключително трудоемко, в електронни многофункционални речници от отворен тип.

Факторите, определящи деминутивното значение, са разгледани в три групи: лексикални, текстуални и прагматични. Лексикалните фактори включват: 1) значението на мотивиращата основа, 2) значението на деминутивния суфикс. Текстуалният фактор е свързан с лингвистичния контекст, а прагматичният – с отношенията между единиците в дискурса (в широк ситуативен контекст).

В частта, отнасяща се до мотивиращата основа като фактор при формирането на деминутивното значение, е представена предложената от З. Резанова петчленна класификация на мотивиращите основи (Резанова 1996: 174). Разглеждат се и класификациите на значенията на неумалителните думи на А.Дементиев (Дементиев 1967:6), С. Плямоватая (1955:7) и И. Червенкова (Червенкова 1965: 141).

Представен е подробен списък на суфиксите, експониращи значението деминутивност и служещи като основен словообразователен инвентар за образуването на деминутивните форми, като изброяването е съпроводено с кратка информация относно изходната основа, към която се прибавят, и с пояснение на значението им (Грамматика 80). Подчертава се фактът, че богатството от словообразователни елементи допуска образуването на своеобразни синонимични серии суфиксални образувания, способни в контекст на модифицират цялото изказване в нужното направление.

При разглеждането на текстуалния фактор, влияещ върху оформянето на деминутивното значение, се разграничават езиков и ситуационен контекст. Предмет на по-подробно обсъждане е езиковият контекст – близък (на ниво словосъчетание) или по-далечен (на ниво изречение). Отбелязана е важността на неутралността на контекста, конкретизираща деминутивното значение, или ненеутралността му, поддържаща или усилваща значението на умалителното. Подчертано е двупосочното взаимовлияние на контекста и умалителните, като се отчита, че последните също могат да модифицират обкръжението си. Това се осъществява по два начина: 1) деминутивите встъпват във взаимодействие със синтактично свързаните с тях думи, 2) деминутивите разпространяват определени нюанси на експресивност върху думи, които не са граматично свързани с тях.

Отбелязани са и основни моменти, свързани с комбинаториката на деминутивите, като е подчертана изключителната наситеност на руската реч със съчетания от типа деминутивно съществително + деминутивно прилагателно. Този тип комбинации са толкова разпространени, че руските лингвисти обособяват четвърти тип съгласуване – по умалителност или експресивност (останалите три са по род, число и падеж). Съгласуването по умалителност се смята за частен случай на експресивно-стилистичното съгласуване. При него изразителността на съседната дума или целия контекст определя избора на друга, също толкова изразителна дума (*хорошенькие глазки, грибочки с лучком*).

Представена е комплексната класификация на деминутивните значения на И. Васева, обобщаваща трите фактора, от които те зависят (Васева 2006: 17).

Следващата част на първа глава е посветена на прагматичния фактор при изследването на деминутивите. Работата тук напуска пределите на микросистемата на езика и нейните елементи и се пренасочва към извънсистемните отношения.

Уточнява се концептуалната рамка на анализа. Специално внимание е отделено на представянето на Теорията за речевите актове (ТРА), като се обосновава изборът ѝ за

основа на изследването. Предимството на тази теория е в предлагането на оригинален модел на комуникативната ситуация, включващ компоненти като говорещ, слушащ, обстоятелства, цел и резултат от РА. Подходът към изказването като към начин за постигане на определена цел и разглеждането на използваните езикови ресурси са главните особености на тази теория.

Тъй като прагматичните значения на деминутивите са изключително контекстуално обусловени (анализът им може да придобие завършен вид само в пределите на изказването), изследването им на базата на тази теория е изключително плодотворно.

Представени са основните класификации на базовите класове РА (тези на Дж. Сърл, Дж. Лийч, Н. Формановска), както и параметрите, на които те се основават. Разгледани са понятията директен / индиректен, страничен РА и конверсационна импликатура.

Отделни параграфи са посветени на конверсационните принципи и максими, формулирани в трудовете на П. Грайс, Р. Лейкъф, Дж. Лийч, П. Браун и С. Левинсън, както и на категорията учтивост, лежача в основата им. Във връзка с тази категория се разглежда и понятието имидж, което спомага за разкриването на редица деминутивни функции и значения. Перспективите, предложени от гореспоменатите учени, са изключително ползотворни при разглеждането на функционално-прагматичната употреба на деминутивите, тъй като отчитат подхода на говорещия и мотивацията му при избора на езикови средства. Този избор не е напълно свободен, а е обвързан с различни линии на поведение, социални норми, ценности и личностни характеристики и винаги е съобразен с предварително начертана стратегия. Разглеждат се и други работни понятия, участващи в анализа на деминутивите, – понятията лична сфера и опозицията свое-чуждо.

Специално внимание при обсъждането на понятийно-категориалната рамка на изследването се обръща на контекста или конситуацията. Лексикалната и граматичната многозначност са неизменен атрибут на системата на езика, а техен компенсирателен противовес е именно контекстът. Той поддържа точния баланс между многозначността и еднозначността чрез контекстуални условия, съпровождащи като задължителен елемент на комуникацията всеки комуникативен акт.

Включването на прагматичния компонент в смисъла на деминутивите прави невъзможен анализа им извън комуникативния акт и факторите, които го определят. И тъй като прагматичното значение на деминутива е контекстно чувствително, за целите на изследването му е необходимо да бъдат определени характерните за него контексти. Важно е да подчертаем, че връзката на деминутива с контекста е двупосочна. Контекстът е в състояние да активизира определени релевантни семи (компоненти от деминутивното значение), а деминутивът е в състояние да влияе на контекста като го „оцветява“ и интензифицира.

Съществени текстопораждащи фактори на контекста са фигурите на говорещия и адресата и комуникативните роли, зададени от позицията им в общуването, както и психологическите и социалните (статусни, позиционни или ситуационни) им роли.

Поради съществуващата тясна зависимост между личността на говорещия и деминутивната употреба специално внимание се обръща на джендърния фактор. Той се

изразява в установени модели и стереотипи на женско или мъжко речево поведение, реализиращо се в предпочитани речеви стратегии и съответстващите им езикови механизми и средства, чрез които се манифестира джендърната идентичност на говорещия. Деминутивите се свързват с женското начало, затова те често се определят като джендърен маркер. Много изследователи отбелязват, че употребата им е женска особеност и че включването им в речта води до феминизирането ѝ. В действителност данните от проучванията в тази област сочат, че разликата между броя жени и мъже, използващи деминутиви, не е голяма – около 10% (65% към 56%), т.е. разпространената представа за по-голямата емоционалност на жените е леко преувеличена. Като брой използвани деминутиви обаче жените превъзхождат значително мъжете. В женската реч те се срещат 1,5 пъти повече. Мястото на раждане, възрастта, възпитанието, степента на образование и професионалната принадлежност също слагат отпечатък върху особеностите на речепроизводството.

Както нееднократно е посочвано, категорията деминутивност е с ограничено функциониране, тя е затворена в определени функционални стилове, някои жанрове и сфери на специална комуникация. Това са най-вече разговорният стил, диалектите, жаргонът, изразяване на сарказъм, ирония и др. Фреквентната употреба на умалителни в просторечието понякога определя използването им и извън пределите му като показател за ниска езикова култура, особено когато е прекомерно и немотивирано от други фактори и цели на комуникацията.

При разкриването на некатегориалните значения на деминутивите изключително продуктивно е проследяването на най-типичните ситуации, в които те се реализират. С оглед на това смятаме за целесъобразно в процеса на анализа за бъде приложена и теорията за фреймовете. С интензивна употреба на деминутиви се характеризират фреймовите ситуации „храна”, „общуване на медицинско лице с пациент”, „институционална сфера (разговор с чиновник)”, „сфера на обслужване”, „общуване с близки хора (включващо комуникацията между влюбени), и „общуване с деца или детоцентрични ситуации”. Наситеността на тези области с умалителни позволява да се говори за *гастрономични, търговски, канцеларски, лекарски, детски* деминутиви. Неочаквано сред сферите, отличаващи се с висока наситеност с деминутивни форми, се нарежда и речта на криминално проявените лица.

Представени са понятията комуникативна интенция (намерение), стратегии и тактики на комуникацията.

Във втора глава „Особености на реализация на функциите на деминутивите в контекста на речевите актове” фокусът на вниманието е върху открояването на прагматичните функции на деминутивите в рамките на отделните класове РА. Анализира се както граматичният, така и прагматичният аспект на значението им, при това не изолирано, а комплексно.

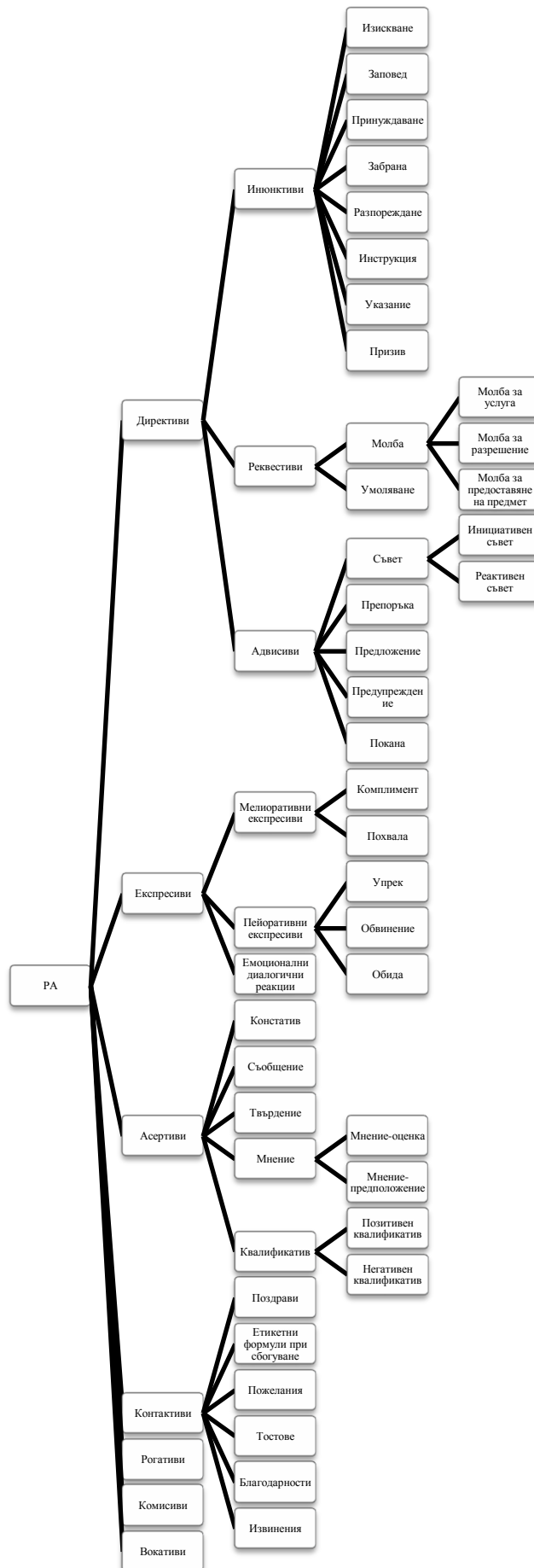
Структурата на тази глава следва таксономииите на речевите актове, разгледани в предишната глава. Основен критерий при подредбата им е честотата на използване на деминутив в съответния РА, а също така яснотата, с която се манифестира вторичният им потенциал. Разгледани са всички типове РА, в които се наблюдава употреба на деминутиви (тук ще представим само отделни, най-репрезентативни примери). В изследването не са включени единствено декларативите, тъй като в тях е изключена

деминутивна употреба. Това е напълно обяснимо с оглед на факта, че декларативите се използват най-вече в официално-деловото общуване, което не предполага наличието на емоционално-оценъчна лексика.

При разглеждането на видовете РА (на ниво речева интенция) анализът не би могъл да е толкова последователен. Това се дължи преди всичко на факта, че инвентарът на илокуциите все още не е окончателно установен. Освен това ограниченият обем на изследването не би позволил разглеждането на всяка една от възможните илокуции. При избора на анализирани подтипове РА сме се ръководили в значителна степен от състава на събрания корпус с емпиричен материал, който по естествен начин отсява и задава реда на обсъжданите илокуции. Смятаме, че макар и селективен, този подход е достатъчно представителен, тъй като е в съответствие с поставените цели на изследването.

Разглеждането на всеки клас и вид РА е съпроводено с информация, засягаща основните им характеристики, стратегиите и тактиките, които най-често се реализират в техните рамки. Вземат се предвид и някои параметри, отнасящи се до ситуационните променливи (обстоятелства на общуването, интерперсонални отношения, размер на социалната дистанция, тип социални роли, актуализация на параметрите власт и солидарност и т.н.). Този комплементарен подход дава по-пълна картина, която разкрива сходствата и различията на деминутивната употреба в отделните видове РА.

Схематично представена, последователността на анализирани РА изглежда по следния начин:

Както всеки друг вид дейност, и речевата дейност се определя от мотиви и прогнозируеми резултати. Добре известно и научно обосновано е, че във всеки РА участниците преследват неречевы цели, т.е. по определен начин те се стремят да повлияят на събеседника си така, че да насочат дейността му в нужната посока.

При **директивите** речевото въздействие върху партньора има първостепенно значение. Основното им предназначение е каузацията или желанието на говорещия да регулира дейността на събеседника си. За тази цел директивите разполагат с богат арсенал от средства, принадлежащи към различни езикови равнища на езика. Това предопределя пресичането и взаимодействието на този тип РА с категорията деминутивност.

С деминутив могат да бъдат изразени разнообразни нюанси на емоционално-подбудителните илокутивни смисли – смекчаване, намаляване на категоричността, скъсяване на дистанцията, проява на учтивост. В деминутива може да бъде инкорпорирано и определено отношение към адресата.

Инюнктивите се характеризират с облигаторност на изпълнение на действието за адресата и с приоритетност на позицията на говорещия. Изпълнител на каузираното действие е адресатът. Това е субординационен (йерархичен) тип РА, който се основава на властта или по-високия статус на говорещия. Става дума за авторитарни речеви действия, в които говорещият има право да очаква изпълнение (често безпрекословно) на изискваното действие. Ситуацията на общуване е асиметрична – партньорите са неравни по социалните си показатели. Осъществяването на каузираното действие от страна на адресата е задължително, а ползата от него често е насочена към говорещия, като представител на институцията, която представлява (най-често става въпрос за професионална принадлежност).

Инюнктивите се отличават със сравнително висока степен на категоричност и интензивност на илокутивната сила. Тази степен може да варира в отделните им видове и подвидове от много висока до незначителна. Там, където тя е твърде висока, е необходимо оптимизиране и балансиране, което снижава възможните комуникативни рискове и осигурява успешната и безпроблемна реализация на интенциите. Така в този тип РА се наслагват два конкуриращи се типа речево поведение. Първият тип цели осъществяването на набелязаното илокутивно въздействие, а вторият спомага за постигането на комуникативен успех, като следва принципите и максимите на речевото общуване. От тази двойственост произтича иманентен конфликт между инюнктивите и принципите за езикова учтивост и принципа за кооперация, които са базови за комуникацията, и чрез които се осигурява хармонично и ефективно общуване. От една страна, адресантът не просто желае, но е и задължен да осъществи замисленото илокутивно въздействие по силата на социалните си задължения, като по този начин отговаря на очакванията на околните. Той следва определено ролево и речево поведение, съответстващо на положението му. От друга страна, той е длъжен да се придържа към принципите и максимите за речево общуване и да не ги нарушава, за да може да постигне комуникативен успех.

Ефективността на илокутивното въздействие в инюнктивите по принцип се осигурява от приоритетната позиция на говорещия, която предполага подчинение от страна на слушащия. Ето защо речевата норма не задължава говорещия да бъде учтив и

да смекчава изразяването на комуникативното си намерение. Въпреки това в редица случаи той преценява, че този „твърд” тип изказване се нуждае от известно балансиране, а интеракцията от оптимизация, за да бъдат редуцирани възможни комуникативни рискове. Балансът най-често се постига чрез отслабването на илокутивната сила на РА, при което е налице смекчаване, известно още като митигация (комуникативна категория, чието основно съдържание представлява прескрипции, нагласи и правила, детерминирани от максимите за учтивост и насочени към минимизация на комуникативните рискове в интеракцията (Тахтарова 2009: 90)). Иначе казано, митигацията се използва от говорещите за намаляване или неутрализиране на негативния ефект от нахлуването в личната територия на комуникативния партньор.

Деминутивите са едно от най-често използваните средства за постигане на митигация. Така например смекчаване наблюдаваме при следния пряк статусно фиксиран РА от конкуриращ тип с висока степен на импозитивност, в който полицай се обръща към спрян от него водач на МПС: *Молодой человек, документики предъявите, пожалуйста.* Прилагайки стратегия за компенсация на имиджа чрез статусно-ролево регулиране, говорещият приравнява своите признаци към признаците на адресата в полза на успешната комуникация.

Както уточнихме, инюнктивите обитават сферата на официалните отношения. Подчертаната формалност и максималният такт са характерни за този тип интеракция, при която отсъства близост между участниците в диалога. Роля на деминутивите в тези случаи е да открият наличната дистанция и да предотвратят евентуалното прекрочване на съществуващите граници. Те се използват от говорещия с цел по учтив начин да тушира причинено неудобство или да представи изискваното действие като несъществено. Например в обръщението на администратор, който се обръща към възрастна двойка: *Приходите через недельку-другую.* Несъмнено в една деминутивна употреба нерядко могат да се наслагват няколко функции или вторични значения, поради което съдържателния им план може да се отличава с известна размитост. В приведените реплики например в съзнанието на участниците в интеракцията е активизиран фрейм „общуване с чиновник” или „общуване в институционална сфера”. Тези ситуации се отличават с висока степен на стандартизация. Деминутивната употреба в тях може да не е официална, а чисто шаблонна, т.е. може да е наложена от стереотипността на ситуацията, в която тя е изключително фреквентна. Използването на умалително може да бъде разчетено и като джендърен маркер. Разбира се, узуалността или полът на говорещия не неутрализират основните нюанси, които деминутивното значение изразява, както и функциите, които изпълнява.

Векторната насоченост на инюнктивите „отгоре – надолу“ може да бъде използвана от говорещия както за смекчаване, така и за интензификация на илокутивната сила на изказването. Например при заповедта на командир към пилот *Оставить разговорчики! Я твой командир и приказываю...*, или при оказването на натиск: *Ротик закрой!* Те могат да служат и като деинтензификатор: *Ну, вы подготовьте, пожалуйста, список...*, като придават на изказването илюзорното усещане за съществуваща алтернатива за избор на адресата – да изпълни или да не изпълни каузираното действие.

В пределите на инюнктивите деминутивите могат да са с мелиоративна насоченост. Те могат да изразяват положителна оценка или доброжелателност, или пък да формират позитивна емоционална настройка: *Если вы надумали брать, полагается небольшой задаточек.*

Умалителните могат да бъдат използвани и пейоративно. В криминогенна обстановка например в рамките на инюнктив деминутивите са специфично за руската реч средство за изразяване на вербална агресия: *Кармашечки, выверни кармашечки! Пошел потихоньку!*, като удвояването на деминутива превръща репликата във враждебна заплаха.

При инюнктивните директиви деминутивите редовно се прилагат с манипулативна цел. Увеличавайки одобрението на адресата, като участват в изграждането на стратегия за солидарност или създаването на ефект на добри отношения, те могат да бъдат определени като своеобразна застраховка на говорещия срещу отказ от изпълнение на изискваното действие: *А ты в магазинчик зайди, картошечку почисть.*

В директивни актове, взети от *сферата на услугите*, умалителните са предимно маркери за учтивост, гарантиращи безпрепятствено достигане на перлокутивния ефект. Тяхната поява в тези случаи е лесно прогнозируема и изключително честотна. Злоупотребата с деминутивната форма в подобни ситуации обаче се възприема от адресата с обратен знак. Тя се определя като демонстрация на сервилно или твърде фамилиарно отношение. Трябва да направим уточнението, че прекомерното включване в речта на деминутиви може да бъде свързана и с индивидуалния комуникативен стил на говорещия. Например в хотел: *Сдаем ключики, не стесняемся!* или на новогодишен базар: *Возьмите у нас носочки со скидочкой!*

Деминутивите присъстват непрекъснато в инюнктивите в рамките на фрейма „разговор на лекар с пациент”, където изразяват експресия на утешителност и целят смекчаване на отрицателното преживяване на адресата чрез представянето му в приемлива опаковка: *Сейчас укольчик сделаем., Сейчас мы с вами таблеточку выльем.* Друг прагматичен признак, който умалителните изразяват в този контекст, е емпатията или умението на говорещия да заеме позицията на другия, да съпреживее неговите нагласи и оценки и по този начин да се постарее да го разбере по-добре. Например: *Вот, еще шажок, а потом сами.* Разпозната от пациента, емпатията спомага за създаването на междуличностни отношения на доверие. По този начин деминутивът опосредствено повишава ефективността на комуникацията.

За разлика от инюнктивите при които изискваното действие се характеризира с obligatorност за адресата, при директивите от *неинюнктивен* тип изпълнението на назованото действие е необligatorно.

В рамките на неинюнктивните директиви се разграничават два подтипа в зависимост от реализацията на признака бенефактивност. При *реквестивите* каузираното действие е в полза на говорещия (молби, увещания и т.н.), а при *адвисивите* – в полза на слушащия (съвети, препоръки, предложения, покани и т.н.).

Реквестивите могат да бъдат дефинирани по-прецизно като директивни РА, в които каузираното действие е бенефактивно за говорещия или и за двамата участници в комуникацията, като адресатът е изцяло отговорен за решението дали действието да

бъде извършено или не. С други думи, докато ползата от реквестива може да бъде не само за говорещия, но и за слушащия, то цената винаги е само за слушащия.

Молбата е директивен акт (ядрен за реквестивите), в който приоритетна позиция заема адресатът, който контролира изпълнението на действието, бенефактивно за говорещия. Това автоматично разпределя молбите в групата на импозитивните речеви актове, тъй като изпълнител на желаното от говорещия действие трябва да стане или непосредственият адресат, или друго лице. За да отправи молба, говорещият трябва да има основателни доводи, мотивиращи речевото му действие, в което той се излага на реална опасност от загуба на имиджа си под формата на отказ от страна на адресата. В рамките на теорията за учтивостта на П. Браун и Ст. Левинсън молбите са РА, застрашаващи негативния имидж на слушащия, тъй като предполагат нахлуване в личната му територия. Всеки език разполага с различни граматични варианти за изразяването им, от които говорещият избира оптималния, за да избегне или смекчи възможната заплаха за имиджа на слушащия и на своя (при евентуален отказ). Всичко това води до употребата на различни тактически средства, осигуряващи успешността на този твърде деликатен вид РА.

В пределите на молбите, където по наблюденията ни деминутивите се срещат най-често, те се използват като модификатори, които смекчават степента на натиск върху адресата, или интензифицират извънречевата сила. Основната им функция се състои в минимизирането на цената за слушащия (намаляване на щетата). Тази функция съответства на максимата за такт на Дж. Лийч: *А у меня к тебе есть одна просьбушка или Саша, дай **должностнику** какую-нибудь, ведь ты же меня знаешь – не подведи.*

В молбите се наблюдава следната закономерност: на деминутивизация се подлага думата, назоваваща исканата услуга, предмет. По този начин условно се намалява социалната цена и се осигурява сътрудничество от страна на слушащия. С други думи деминутивната функция може да бъде определена като манипулативен минимизатор на цената, която при молбите е за сметка на адресата: *Лева, а можно у тебя поживу? Еще **разок**?* Деминутивите в митигативен контекст не отразяват реални количествени изменения на обекта, а комуникативното намерение на говорещия, насочено към създаването на позитивна атмосфера, благоприятна за реализацията на крайната цел на говорещия: *Я хотел бы просить разрешения переночевать. Ненадолго. Одну **ночку**, две, три... или Сан Саныч, еще один маленький **звоночек**.*

Тяхната употреба е последователна в индиректни молби, където моделът с деминутив е устойчиво залегнал. Той е толкова фреквентен, че в много от случаите се натрапва като клише, а не като резултат от свободен избор на вербални средства. С това можем да обясним използването на деминутиви в изказвания от типа: ***Огонька** не найдется? У вас нет лишнего **билетика**? А не найдется ли у вас **карандашика**?*

Адвисивите са тип директиви, в които приоритетна позиция заема говорещият, който въз основа на житейския си опит или знания в определена област смята себе си за оправомощен да каузира действията на адресата. Според говорещия каузираното действие е бенефактивно за адресата, въпреки че изпълнението му не е obligatorно и адресатът сам взема решение за (не)изпълнението му. Адвисивите могат да са бенефактивни и за двамата участници в комуникацията (например при предложенията

за съвместно действие или при поканите). Изпълнители на действието са адресатът или говорещият, но отговорен за вземането на решението е винаги адресатът.

Деминутивите обикновено се включват в съветите, за да бъде намалена степента на тяхната импозитивност. Често пъти това е пряко свързано със спазването на максимата за великодушие, според която трябва да се смекчава критиката към събеседника: *Мне кажется, размерчик надо чуть-чуть побольше*. Деминутивите могат също така да са част от емоционално-настройваща стратегия и да изразяват положителна нагласа, симпатия, фамилиарна близост със събеседника: *Ты вот лучше на того паренька посмотри. Хозяюшки у него еще нет*.

В някои съвети деминутивът играе ролята на митигативен модификатор, изразяващ колебание и сигнализиращ за неувереност или предположение от страна на говорещия. Тъй като говорещият в известна степен носи отговорност за потенциалното действие на адресата, което е следствие от съвета му, деминутивът се използва като своеобразно бягство от тази отговорност. Например: *Надо аспиричик пить через день, чтобы кровь разжижить*. В други контексти деминутивът служи за подчертаване на субективността на изказаното мнение. Това в особена степен е валидно за случаите, в които съветът се отнася до деликатни, дълбоко лични ситуации: *И постепенно, но внятно объясните свекрови, что мир лучше ссоры. Потихонечку-полегонечку, думаю, Вам вполне будет по силам установить добрососедские отношения*.

При *адвисивите-препоръки* деминутивът последователно назовава препоръчвания обект, чрез което говорещият експлицира положителната си оценка: *Очень рекомендую вот эту гостиничку, уютно, гостеприимно, очень по-домашнему*. В деминутивното значение обаче се наслагват и други стойности. В случая например чрез него е изразено определено отношение към събеседника, а именно учтива предразположеност и подчертана дружелюбност.

По подобен начин стоят нещата и при *предложенията*, където деминутивите се използват като предразполагащи модификатори. Те не отразяват количествени изменения на обекта, а комуникативната интенция на говорещия, насочена към създаването на атмосфера на общуване, благоприятна за реализацията на крайната му интенция: *Значит, однушечку подыскивать? У меня есть замечательные варианты. Но, простите за пикантный вопрос, ваша дочь с мужем? Ну, я в смысле того... может ей двушечку подыщем?* В случаи, при които субектът на речта има голям интерес от реализацията на неречевото си намерение, деминутивната употреба следва да се разглежда като манипулативно средство, реализиращо стратегията „игра на повишаване”, която представлява своеобразно „вербално погалване” (по Берн 1998: 3) на събеседника. В непринудена обстановка при близка социално-психологическа дистанция умалителните в състава на предложенията могат да маркират неофициалност в пределите на затворена група. Те изграждат атмосфера на близост и доверие: *Павел Сергеевич, может печеньица?* или *Может, встретимся за кружечкой пивка?*

Макар и рядко умалителни форми присъстват и в пределите на *предупрежденията*, където те изпълняват основно интензифицираща функция. Например: *Подумайте хорошенько. Это довольно нервная работенка*.

Деминутивите заемат важно място и в още един базов клас РА, което е свързано с тяхната природа, състояща се в възможността им да изразяват експресия и емоция.

Експресивите са разнородна група РА, обединени от общата за всички интенция на говорещия да изрази психологическото си състояние и да окаже емоционално въздействие на адресата. Спецификата им се състои в това, че реализират сложен интенционален комплекс, който включва информация за всички интенционални състояния на говорещия, пряко или косвено, експлицитно или имплицитно кодирани в езиковата структура (вж. Трофимова 2008: 351). В рамките на експресивите се разграничават два подтипа РА: *мелиоративни експресиви*, които изразяват положителна оценка (комплимент, похвала, израз на възхищение и др.) и *пейоративни експресиви*, които изразяват отрицателна оценка (упрек, обида, обвинение и др.).

При *комплиментите* умалителното най-често маркира дружелюбна, неформална учтивост, чрез която се създава и поддържа солидарност в интеракцията. Това съответства на релевантните за деминутивите максими за одобрение и симпатия. Демонстрира се еднакъв статус и се скъсява социалната дистанция: *Очень современенько, очень модненько!* или *Домик у вас такой чистенький, аккуратненький!* Деминутивите в контекста на комплиментите могат да обслужват и различни манипулативни тактики. Например в неискрени комплименти от типа: *А что, Иван Степаныч, гостиничка у вас хорошая!*, чрез умалителното говорещият открива достъп до събеседника си, като си осигурява неговата готовност за кооперация в предстоящото договаряне на по-ниска цена.

При *похвалата* деминутивът се използва за изразяването на положителна оценка и благоразположение: *Интересный и информативный проектик получился!*

При пейоративните експресиви водещо място заема *упрекът*, който е потенциално опасен за упрекващия, тъй като при експликацията на илокутивната му сила именно говорещият носи отговорност за некооперативното си поведение. Избягването на тази отговорност става за сметка на смекчаването на конфликтната илокуция чрез различни лингвистични средства, каквото е и деминутивът: *Глядя на этот беленький джемперок, я думаю о враче.* В много от упреците умалителното играе ролята на интензификационен разпространител на базовата илокутивна функция: *Ты жалеешь каждую копеечку!* или *Ну, ничего себе ошибочка! Чуть до инфаркта меня не довели!*

Възможността на деминутива да смалява денотата, се използва в упреците с цел принижаване и допълнително ескалиране на напрежението: *Нет, это ж додуматься надо было! Бросить нас одних! В чужом городе, в чужой стране! Родственнички называется!*

Той присъства често в специфичната за руската разговорна реч експресивна конструкция *Ну и N!*, която е предназначена за спонтанно изразяване на недоволство или негодувание. Деминутивът, появяващ се в позицията на съществителното N, обогатява изразяваната негативна оценка с разнообразни нюанси: недоволство *Ну и работнички!* *Как будто не для себя моете, а для чужого дяди.*; удивление, смесено с ирония *Ну и кооперативчик!* *Ну и собраньице!*; разочарование *Ну и погодка у Вас тут в Москве!* и др. Деминутивът е често използван в още една специфична конструкция, синонимична на горната, а именно *Том/ Та/То/Те еще N(dim)!* или *Еще том/та/то/те*

N(dim)!, в която реализира различни значения (понякога диаметрално противоположни) или я модифицира с разнообразни нюанси: **Видок** *еще тот, врагу не пожелаешь* или *А что? Бэлла - та еще подружка!*

Умалителните имат своето място и при *обидите*, където обикновено изразяват емоционални дискредитиращи оценки. В границите на този РА се активизират компоненти от отрицателния семантичен спектър на значението им, например: *Вы свой острый язычок поберегите для своей паршивой газетенки*. Експлоатира се и тяхната възможност да изразяват иронично отношение: *Я вас пригласила на разговор. Это по поводу вашей вчерашней рассылочки. Роман Алексеевич, ну вам уже 35 лет. Даже я в свои 25 умею пользоваться интернетом*.

Деминутивът може да присъства и в състава *емоционалните диалогични реакции (ЕДР)*, чрез които субектът дава външен израз на психологическото си състояние по повод някакво положение на нещата. Предназначението му е да подчертава или уточнява емоционално-експресивната стойност на този вид РА. Значението на деминутивни употреби при ЕДР трудно могат да бъдат изведени извън контекста им. Той позволява да бъдат открити активизираните семи от деминутивното значение и да бъдат изключени останалите, например: *Мамочки мои родные!* или *Батюшки! О, денек какой выдался! Дурачок же ты!* и т.н.

В някои случаи деминутивният експресив изпълнява чисто естетични функции: *Ладушки! Нетушки!* Употребявайки деминутив, говорещият просто играе с формата на речта, разчупвайки стереотипността на ситуацията.

Асертивите се оформят като повествователни изречения, а комуникативната им цел е да съобщават факти или събития от действителността, да предават информация. Тази информация може да бъде неутрална или оценъчна. В подобни изказвания говорещият в известна степен поема отговорност за предоставената от него информация. В пределите на асертивните РА деминутивите могат да изразяват отношение към действителността, към съдържанието на съобщението или към адресата. Те могат локално да контролират определени детайли на прагматичната информация или да внасят нюанси, които се отнасят не само до прагматичното съдържание, но и до някои стилистични и риторични аспекти на речевото действие.

При *констативите* например използването на деминутив е един от най-разпространените начини за изразяване на отрицателна оценка на събеседника: *Ты сам знаешь, что характерец у тебя не сахар* или *Вот, работничка взял, дурака*. Те могат да бъдат разглеждани като скрита проява на агресия: *Вот такой неожиданный поворотик тебе наметился, начальник!*

При *съобщенията* стойността на деминутивното значение може да варира в много широки граници в зависимост от пропозиционалното му съдържание. Деминутивът в тях може да бъде индикатор за психологическото състояние на говорещия, да разкрива съчувствие и съжаление или да изпълнява солидаризираща функция. В други случаи умалителното може да бъде интерпретирано като стратегическо средство, компенсирателно имиджа на слушащия, или като нюансиращ (смекчаващ) маркер. С негова помощ може да се неутрализира негативното впечатление, което говорещият е оставил у адресата.

По подобен начин стоят нещата и при останалите подтипове асертиви, където значението на деминутивната форма се определя не толкова от спецификата на този клас РА, колкото от странични фактори, каквито са например речевите навици на говорещия, високото ниво на стандартизация на ситуацията на общуване, джендърната принадлежност на говорещия, неговият произход и др.

Особено важна роля деминутивите играят при *квалификативните асертиви*, където те са сред основните експликатори на оценъчните значения. Квалификативите могат да бъдат позитивни и негативни, като и в двата подвида модално оценъчните значения се преплитат с дескриптивното, а деминутивите, формиращи тези значения, могат да имат полярно противоположни функции. И в двата типа квалификативи на умаляване подлежат обектите, които се оценяват от говорещия, а значението на размеро-оценъчните суфикси е насочено основно към тях: *Он у нас умненький вышел.*

Тъй като и в позитивния и в негативния си вариант квалификативите изразяват небезразличието на говорещия към описваната ситуация, в някои случаи, особено при недостатъчен контекст, е трудно еднозначно да се определи знакът на оценката, която те експлицират. Например: *Вот такая вот **обстановочка** в местных барах!*

Наред с мелиоративната или пейоративната оценка деминутивите в пределите на квалификативите могат да изразяват и допълнителни нюанси: подозрително отношение, непринуденост, неодобрение, презрение, сарказъм, порицание, или да изпълняват разнородни функции, например осигуряването на обща със слушащия аперцепционна база, създаването на своеобразен евфемистичен филтър, през който оценката да бъде прочетена от адресата така, че да не го засегне, и др.

Контактивите са следващият клас РА, в рамките на който се наблюдава деминутивна употреба, и в тази връзка представляват интерес за изследването. Те са вербални действия, които обслужват социалния етикет, и съответстват на приетите в обществото правила на комуникативно поведение, включващи определени очаквания от страна на слушащия и задължения от страна на говорещия. Контактивните РА реализират социално зададените регулиращи правила на речево поведение със задължителна положителна оценъчност. Етикетните реплики могат да бъдат както искрен израз на благоразположение към адресата, така и формално изпълнение на ритуал без връзка с каквито и да било емоции. Ако действително изпитва някакъв вид чувство, говорещият обикновено обновява и обогатява клишираните изрази с допълнителни емоционални и оценъчни елементи.

Тъй като контактивните РА са насочени към създаването и поддържане на доброжелателни, кооперативни отношения, спазването на принципа за учтивост и следването на максимите му се подразбира от само себе си.

Много често посредством етикетните РА говорещият цели да повиши положителния имидж на адресата, свързан с потребността от уважение, признание, одобрение и принадлежност към групата. С други думи, те са средство за реализация на стратегията за позитивна учтивост, която е характерна за културите от колективистичен тип, каквато е руската.

Стереотипността на контактивите често тласка общуващите към езиково творчество. В пределите на този тип РА деминутивите обикновено са компонент на

речева игра, преодоляваща шаблонността на ситуацията, макар че и в този случай те могат да изпълняват и различни други функции.

При *поздравите*, да речем, деминутивите могат да бъдат разглеждани като маркери, организиращи модалната рамка на интеракцията. Чрез употребата им говорещият не просто поздравява събеседника си, но го допуска в личната си сфера: *Всем денька доброго! Поздравляю с летней погодкой!* Умалителната форма настройва събеседниците към непринудена и доброжелателна тоналност на общуването. Тя имат солидаризиращо предназначение и изразява положителна оценка, съответстваща на представата за нещо хубаво, и създава положителен емоционален фон, например: *Хорошенького настроеньица и погодки теплой!; Приветик!!! Хорошего дня!!!*

Нашите наблюдения над руската реч показват, че умалителните в поздравите се използват предимно от представителки на женския пол. Ето защо следва да определим деминутивната употреба и като джендърен маркер.

Умалителните форми са една от особеностите и на диалектната субкултура. Това е валидно в частност и за контактивите. Ето защо употребата им в някои случаи може да бъде определена и като социоспецифична.

В градската субкултура деминутивите във формулите за приветствие и сбогуване се използват със сходни на посочените цели (преодоляване на шаблонността на поздрава, проява на оригиналност). Шеговито-ироничната тоналност, която нерядко съпровожда употребата им, сменя излишната сладникавост, която е нежелана, но постоянна характеристика при прекаляването с умалителни: *Счастливенько! Будь здоровчик, пей кефирчик!*

Деминутивите при *пожеланията* имат съзвучна на целта на това речево действие задача, а именно запазване на контакта в нужната тоналност и поддържане на топли отношения с адресата. Ритуалността на пожеланието и ограниченото количество реализиращи го форми провокират адресата да търси пътища за преодоляването ѝ и да внесе известна вариативност и творчество в изразяването му. Това в много случаи се осъществява с помощта на умалителни форми: *С праздничком весененьким, дорогие дамочки!* При анализа на интересуващата ни форма в рамките на този подвид РА можем да открием и всички положителни конотации, типични за нея.

При *благодарностите* деминутивите функционират като интензификационни разпространители, подчертаващи базовата илокутивна функция, която от своя страна се изразява в поддържане на атмосфера на позитивност и безконфликтност на общуването. Чрез деминутивите също така се подчертава положителната оценка на поведението или действието на адресата, например: *Еще раз спасибочки, истинный друг мой.*

Включването на деминутив в РА *извинение* е специфичен начин за предлагане на компенсация за някакво причинено неудобство. Умалявайки денотата, говорещият го представя като незначителен и незаслужаващ критично отношение: *Владимир, пардончик... ошибочка вышла.* Умалителните функционират като интензификатор на основната илокутивна сила и като минимизатор на щетата. Те могат да представляват опит да бъде изгладено напрежението, породено от причината, станала повод за извинение.

Проведеният анализ показва, че формата и целта на рогативите дават възможност за изразяване на най-разнообразно интенционално съдържание чрез деминутивизация. В състава им деминутивът най-често назовава обекта на интерес от страна на говорещия. Например: *А **рыбка** у вас свежая?; Сколько вы хотите за этот ваш **домик**? или Значит, **соседочка**, говоришь?*

Изборът на умалителни в състава на въпросите може да свидетелства и за наличието на дискурсивна стратегия за самопрезентация, която представя говорещия като учтив комуникант, който компенсира нахлуването в личната сфера на партньора си чрез привидното му умаляване. Деминутивната форма функционира също и като митигатор или интензификационен разпространител.

В рамките на комисивите деминутивите могат да изпълняват най-разнообразни функции, да реализират различни значения и да модифицират изказването в различни желани от адресанта посоки. Най-общо умалителните в този тип РА целят да предотвратят отрицателна реакция от страна на слушащия по повод обещаното и да го убедят да го приеме. Те смалчават действието и така парират предполагаемо неодобрение от страна на адресата: *А мы тебе дом забабашаем, **ремонтник** отгрохаем.*

В комисивите често се среща деминутивна номинация на обещаното, като по този начин то се квалифицира като нещо особено приятно. Например: *Ой, я сейчас такую **рыбалочку** устрою.* Умалителното може да функционира и просто като средство, придаващо на общуването доброжелателна тоналност.

Специфичната особеност на деминутивните вокативи (ДВ) да се инкорпорират в различните класове РА, като независим микроакт, взаимодействащ с приемащия го речев акт, и модифициращ го по един или друг начин, както и фактът, че вокативите са едни от най-отворените за деминутивна употреба типове РА, послужи като повод на тях да бъде посветена отделна **трета глава („Прагматични аспекти на употребата на деминутивните вокативи“)**.

В нея се доказва, че в процеса на речева интеракция ДВ функционират като средство за детерминиране на личностните и социалните връзки между комуникантите. Чрез тях се определя ранговостта във взаимоотношенията им, техният стадий на развитие, официалността или неофициалността на ситуацията, в която те се реализират. Регулира се тоналността на разговора – учтива, фамилиарна, интимна и т.н.

Задавайки определен стил на общуване още в началната фаза на диалога, ДВ предават на адресата съответната субкодова информация, в съответствие с която последният разчита смисъла на РА. Те се използват като маркер за междуличностни отношения, например субординационни: ***Оленька Николаевна**, дело в том, что у нас с **Ларисой Викторовной** возникли некоторые разногласия.; симетрични **Почему, Катюша**, мы похожи как две капли. Никто не заметит, **Катюшечка!** или интимно-фамилиарни **Котик**, за **вещичками** пригляди, ладно? ДВ могат да изразяват както нагласа за определен режим на общуване (приятелски, ироничен, шеговит, конфликтен), така и определени емоции – радост, разочарование, обида. С помощта им може да се изрази както позитивна, така и негативна оценка на адресата по различни признаци. Така например, оценявайки отрицателно професионалните качества на адресата, говорещият същевременно оценява отрицателно и самия адресат: *Ну, что, **актрисулька**? Под режиссера легла?**

Изследването показва, че в една деминутивно-вокативна форма могат да се кодират няколко различни вида информация. Например в гневното обръщение на началник към подчинения му *Слъшъ, поваренюк, чисти картошкы!* безпогрешно може да бъде установено разпределението на статусно-ролевите отношения между партньорите, може да бъде разкрито желанието на говорещия да дискредитира слушащия, задавайки конфликтен режим на общуване, както и да бъдат прочетени неговите разочарование, обида и т.н.

В процеса на анализ на ДВ бе установено, че те могат да интензифицират или деинтензифицират стойностите на РА, в които са вградени, в качеството си на съпътстващ микроакт от регулиращ характер. При тях емфатичната функция може да бъде градирана чрез натрупването на умалителни суфикси с цел да бъде осъществен комуникативен натиск. Например при гъзното обръщение на жена към мъжа ѝ, след като е хваната в изневяра на работното си място: *Сенечка, зайчик, я уволилась, как ты сказал.* или в молба на мъж към съпругата му, която му е обидена: *Валя, Валечка, Валюнчик, там у тебя водичка была, дай, пожалуйста!*

ДВ могат да реализират мелиоративно-приобщаваща и пейоративно-отчуждаваща функция. Те могат да бъдат използвани като маркер за скъсяване на дистанцията, като вътрешногрупов маркер, както и да реализират редица други функции от най-разнообразно естество. Като присъща най-вече за деминутивните вокативи може да бъде открито интимизиращата функция, а като изцяло тяхна – канализиращата, отнасяща се до настройването на комуникативния канал.

Анализът на емпиричния материал показва, че в контекста на различните класове РА ДВ подчертават или уточняват основното илокутивно намерение на говорещия. Подобно на разнообразното интенционално съдържание на отделните класове РА и ролята на ДВ може да е най-различна. Тяхното действие може да се разпространява върху адресата, съдържанието на акта или извънезиковата действителност. И тук деминутивите могат да бъдат маркер за различни дискурсивни стратегии на говорещия.

Освен че изпълнява всички изброени дотук функции, деминутивната форма на обръщение съдържа информация за говорещия като личност и откроява някои негови черти като представител на различни социални или регионални групи.

В **заклЮчението** на дисертацията се обобщават резултатите от дисертационното изследване. Открояването, проучването и систематизирането на прагматичните функции и вторичните значения на деминутивите в руската реч дават възможност да бъдат направени следните изводи:

1. Осъщественият анализ предоставя езикови данни в подкрепа на тезата, че категорията деминутивност, която постоянно разширява сферата си на разпространение в ежедневната комуникация, може да бъде отнесена към едни от най-развитите в семантично-прагматичен план словообразователни категории в руския език.

2. Големият съдържателен потенциал на тази категория предопределя широкия диапазон на смислова натовареност на речевите произведения, в чийто състав присъства деминутив.

3. Проведеното изследване показва, че функционално-прагматичният подход предоставя добра възможност за проникване в многопластовостта на значенията (както

ядрени, така и периферни), които придобиват деминутивните деривати в руската речева практика.

4. Анализът на интересуващите ни езикови единици на базата на ГРА позволи да бъде разкрито съотношението между интенцията, мотивираща употребата на деминутив, и илокутивната цел на изказването, да бъдат открити прагматично релевантните функции на деминутивните форми, да бъде установена взаимовръзката им с реализираните стратегии и тактики, както и особеностите на дистрибуцията им в хода на речевата интеракция.

5. Съществува определено взаимодействие между типа РА и прагматичната функция на деминутивното средство. Употребата му в различните РА влияе по специфичен начин на предавания комуникативно-прагматичен смисъл, тъй като изборът му е детерминиран от следването на определени стратегии и тактики, целящи безпрепятственото постигане на перлокутивния ефект.

6. Сред множеството разнообразни функции, реализирани от деминутивите в различни комбинации и с различна степен на важност в отделните типове РА, могат да бъдат разграничени следните два типа:

- първостепенни, зададени от базовите параметри на РА, в които се реализират (полза и цена, степен на импозитивност, статус на комуникантите и т.н),
- второстепенни (частни), продиктувани от допълнителни (контекстуални) фактори, съпътстващи конкретната реализация на РА (условия на протичане, личностни характеристики на комуникантите, техни настроения, допълнителни цели и т.н.).

7. Обработката и разпределението на емпиричния материал показва, че деминутивните деривати се реализират най-често в пределите на директивните РА, където въздействието върху партньора има първостепенно значение, а осъществяването му до голяма степен зависи от „опаковката” на акта.

8. Като една от най-важните прагматични функции на деминутивите може да бъде определена митигативната, прилагаща се с цел да бъде редуциран или неутрализиран негативният ефект от нахлуването в личната територия на комуникативния партньор.

Умалителните, в качеството им на митигатор, се използват най-вече при заплашващи имиджа на адресата речеви актове (ЗИРА). Като такива на първо място могат да бъдат определени авторитарните типове РА, които са с високо ниво на импозитивност и се осъществяват в асиметрична в социално отношение ситуация на общуване. Честотата на прилагане на митигативната стратегия в тях не е константна, а е пряко пропорционална на нивото на категоричност и степента на формалност на РА.

8.1. Като митигативен модификатор деминутивите се срещат по-често в инюнктивите, осъществявани в институционална сфера, която се отличава с голяма вертикална и хоризонтална дистанция между комуникантите и с висока степен на натиск. Митигативната функция на умалителното е свързана с подчертаната формалност на този подтип РА, при който са задължителни спазването на принципа за учтивост и ненарушаването на автономността на адресата.

8.2. Митигативната функция на деминутивите се експлоатира последователно в реквестивите, в които ползата от осъществяването на каузираното действие може да

бъде както за говорещия, така и за слушащия, но „цената“ е само за слушащия. Чрез деминутивния митигатор говорещият увеличава шанса за реализацията на молбата си.

8.3. В адвисивите при деликатни ситуации с голяма дистанция между комуникантите, деминутивните митигатори редуцират категоричността (особено при инициативните съвети), смекчават критиката, а понякога, сигнализирайки за неувереност или колебание, функционират като своеобразна застраховка за говорещия.

8.4. Макар и по-рядко митигативната функция на умалителните се наблюдава и при експресивите. Тя например е закономерна в РА упрек (пейоративен експресив), който по своята същност е ЗИРА както за слушащия, така и за говорещия (носещ отговорност за некооперативното си поведение).

9. Важна функция на деминутивните единици е тази на модификатор, изграждащ определена тоналност, която подпомага по-безпрепятственото постигане на желания перлокутивен ефект. Тя е свързана със стремежа на говорещия да установи/съхрани контакта в необходимия за целите му регистър и се наблюдава в повечето типове РА.

Изгражданата модалност може да е както със знак (+), така и със знак (-). Деминутивът може да модифицира РА в доброжелателна, учтива, непринудена, шеговито-гальовна, игрива, интимна, или пък неодобрителна, неуважителна, презрителна, иронична или дори саркастична тоналност.

10. Характерни и не по-малко важни функции за деминутивите са интензифициращата (емфатичната) и деинтензифициращата, които регулират интензивността на РА без да се отразяват на пропозиционалното му съдържание, ако са външни, или с нюансирането му, ако са вътрешни.

Деминутивите като интензификационен (усилващ илокутивната сила) разпространител могат да бъдат наблюдавани в импозитивни РА, целящи увеличаване на въздействието върху адресата.

Като деинтензифициращ нюансиращ модификатор деминутивът се проявява най-вече при инюнktivите, отличаващи се с висока интензивност на илокутивната сила.

11. Сред основните функции на деминутивите са две други функции, формиращи опозиция: мелиоративно-приобщаващата и пейоративно-отчуждаващата.

12. При наблюдението над прагматичната употреба на деминутивите бяха открити и редица частни функции, които, макар и не толкова очевидни, имат важна роля при осъществяването на интеракционалните интенции на говорещия. Такива функции са: дискредитиращата, интимизиращата, емоционално-експресивната, фасцинативната, апроксимативната, камуфлажната, солидаризиращата (регулираща), квалификативната, канализиращата и оптимизиращата.

13. Деминутивите служат в качеството си на различни видове маркери и оператори.

Като деформализиращ маркер деминутивите се използват в ситуации, отличаващи се с голяма вертикална или хоризонтална дистанция. В подобни асиметрични в статусно или възрастово отношение контексти деминутивите се използват като маркери за статусно или ролево изравняване.

Като маркер, бележещ слушащия като „свой“ или включващ го в личната сфера на говорещия, деминутивите се използват при необходимост от заличаването на интерперсоналните граници. В отделни случаи умалителните функционират като

средство за координиране на езиковия код (при търсене на общ език с адресата), а понякога могат да се употребяват и като вътрешногрупов маркер.

В някои ЗИРА деминутивите играят ролята на компенсирателен имидж на адресата оператор. В РА, при които „цената“ на извършване на каузираното действие е изцяло за адресата, умалителните функционират като минимизатор на социалната цена.

Умалителните се използват и за внасянето на разнообразни нюанси в прагматичния план на изказването. Функцията на деминутивите като нюансиращ маркер се наблюдава последователно в почти всички типове РА.

14. Деминутивните единици могат да се употребяват по причини, които не са свързани пряко с комуникативните интенции на говорещия, а са по-скоро част от речевия му портрет. Това е свързано с факта, че в прагматичното им значение се кодират параметрите: възраст, пол, социален статус на говорещия, образование и др. В такива ситуации деминутивът функционира като: джандърен маркер или като маркер, разкриващ произхода, възрастта на говорещия, принадлежността му към определени социални групи, професионални кръгове и др.

15. В отделни случаи умалителните могат да бъдат ключов компонент на езикова игра. Като отражение на творческата природа на говорещата личност деминутивите се използват и при изразяването на ирония или сарказъм, което е възможно благодарение на амбивалентната им природа.

16. Понякога деминутивната употреба не е резултат от свободен избор, а е наложена от типа дискурсивно събитие, в което тя е високо фреквентна, което прави употребата му шаблонна. Като такива събития (фреймови ситуации) могат да бъдат определени следните: „храна“, „общуване на медицинско лице с пациент“, „институционална сфера“, „сфера на обслужване“ и „общуване с деца“, „общуване с близки хора (включително между влюбени)“ и някои др.

17. В резултат на специалното изследване на деминутивните вокативи бе установено, че те могат: а) да интензифицират или деинтензифицират стойностите на РА, в които са инкорпорирани в качеството си на съпътстващ микроакт от регулиращ характер; б) да изпълняват мелиоративно-приобщаваща и пейоративно-отчуждаваща функция; в) да служат като маркер за скъсяване на дистанцията, като вътрешногрупов маркер и др. Като типична за тях може да бъде определена интимизиращата функция, а като специфична – функцията за настройване на комуникативния канал.

Литература, цитирана в автореферата

Апресян 1995 – Апресян Ю.Д. Избранные труды, том II. Интегральное описание языка и системная лексикография. М., Школа Языки русской культуры, 1995.

Берн 1998 – Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. М., Университетская книга, 1998.

Браун и Левинсън 1987 – Brown, P., Levinson, S. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge, CUP, 1987.

Васева 2006 – Васева И. Умалителност, експресивност, емоционалност., С., Авангард Прима, 2006.

Виноградов 1947 – Виноградов, В.В. Русский язык. Грамматическое учение о слове. М., Л., Учпедгиз, 1947.

Волф 1985 – Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки. М., УРСС, 1985.

Галкина-Федорук 1958 – Галкина-Федорук Е.М. Об экспрессивности и эмоциональности в языке // Профессору Московского Университета академику В.В. Виноградову (сб. статей). М., Изд-во МГУ, 1958.

Грайс 1985 – Грайс Г.П. Логика и речевое общение // Новое в зарубежной лингвистике: Вып. XVI. Лингвистическая прагматика. М., Прогресс, 1985.

Грамматика 80 – Русская грамматика. М., Наука, 1980.

Дементиев 1967 – Дементьев А.А. Существительные со сложными суффиксами субъективной оценки, Очерки по русскому языку и стилистике // РЯШ, 1967.

Колшански 1980 – Колшанский Г.В. Контекстная семантика. М., Наука, 1980.

Лейкѳ 1973 – Lakoff R. The logic of politeness, or, minding your p's and q's." Papers from the Ninth Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society. Chicago: Chicago Linguistic Society, 1973.

Лийч 1983 – Leech, G. Principles of Pragmatics. London, Longman, 1983.

Плямоватая 1955 – Плямоватая С.С. О грамматической природе и классификации имен существительных с уменьшительно-экспрессивными суффиксами в современном русском языке // РЯШ №6., 1955.

Резанова 1996 – Резанова З.И. Функциональный аспект словообразования. Русское производное имя. Томск, Изд-во ТГУ, 1996.

Ретунска 1996 – Ретунская М.С. Английская аксиологическая лексика. М., Изд-во МГУ, 1996.

Сърл 1986б – Сърль Дж. Классификация иллокутивных актов. – В: Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 17: Теория речевых актов. М., Прогресс, 1986.

Тахтарова 2009 – Тахтарова С.С. Категория коммуникативного смягчения (когнитивно-дискурсивный и этнокультурный аспекты). Волгоград, Изд-во ВолГУ, 2009.

Трофимова 2008 – Трофимова Н.А. Экспрессивные речевые акты в диалогическом дискурсе. Семантический, прагматический, грамматический анализ. СПб., Изд-во ВВМ, 2008.

Формановска 1998 – Формановска Н.И. Коммуникативно-прагматические аспекты единиц общения, М., Икар, 1998.

Фьодорова 2005 – Федорова Л.Л. Эмоции в грамматике // Эмоции в языке и речи: Сб. науч. статей, М., Изд-во РГГУ, 2005.

Червенкова 1965 – Червенкова И.В. К вопросу об уменьшительных существительных в русском языке // НДВШ, Филологические науки №1., 1965.

Списък на приетите съкращения

ТРА – Теория за речевите актове

РА – Речев акт

ЕДР – Емоционално диалогични реакции

ДВ – Деминутивни вокативи

ЗИРА – Заплашващ имиджа на адресата речев акт

Справка за основните приноси в дисертационния труд

1. В дисертацията е представено първото в българската русистика изследване на комуникативно-прагматичния аспект на руските деминутиви, което е базирано на солиден корпус емпиричен материал от съвременната диалогична реч (с привличане и на примери от интернет комуникацията).

2. При анализа на влиянието, което широкият ситуативен контекст оказва върху актуализацията на деминутивното значение, е включена информация от социопрагматичен характер (социална, джендърна, възрастова и ролева характеристика на участниците в общуването, формален / неформален характер на комуникативната ситуация и др.).

3. Приложен е функционално-прагматичен подход, с чиято помощ се разкрива многопластовостта както на ядрените, така и на периферните прагматични значения, които деминутивните деривати придобиват в руската речева практика.

4. За пръв път анализът на руските деминутиви се основава на теорията за речевите актове, което дава възможност да бъде разкрито съотношението между интенцията, мотивираща употребата на деминутив, и илокутивната цел на изказването. Открити са прагматично релевантните функции на деминутивните форми и е установена взаимовръзката им с реализираните стратегии и тактики, както и особеностите на дистрибуцията им в хода на речевата интеракция.

5. Важен приносен момент е използването на фреймовия подход за разкриването на некатегориалните значения на деминутивите, актуализирани в типични ситуации, които (според стандартите на рускоезичната комуникация) изискват фреквентна употреба на умалителни.

6. Въз основа на извършеното проучване на реализацията на прагматичния потенциал на деминутивите в контекста на различните класове речеви актове е изведена цялостна типология на прагматичните функции на руските деминутивни деривати.

7. Осъществено е първото по рода си изследване на функционално-прагматичните характеристики на руските деминутивни вокативи, проявяващи се в условията на реалната им употреба в речта. Установено е, че деминутивният вокатив е относително автономен микроакт, изпълняващ ролята на модификатор на базовия речев акт, който подчертава или уточнява основното илокутивно намерение на говорещия.

8. Резултатите от изследването могат да намерят приложение в практиката на преподаване на руски език като чужд, при създаването на комуникативни и функционални граматика, на помагала по развитие на разговорната реч, както и при разработването на университетски теоретични курсове по прагматика и стилистика.

Списък с научните публикации по темата на дисертацията

1. Нечаева Н. Реализация прагматического потенциала диминутивов в контактивных речевых актах // МАПРЯЛ 2010 Теоретические и методические проблемы русского языка как иностранного в традиционной и корпусной лингвистике, Десятый международный симпозиум: Доклады и сообщения. В. Търново, ИВИС, 2010.

2. Нечаева Н. Реализация вторичных смыслов диминутивных образований в непрямой коммуникации // Русистика: язык, культура, перевод. Юбилейная международная научная конференция. София, 23-25 ноября 2011г. Доклады. София, Изток-запад, 2012.

3. Нечаева Н. К вопросу об имплицитных смыслах диминутивов в директивных речевых актах и особенностях их передачи на болгарский язык // Сборник доклади от юбилейната научна конференция на ДЕО – ИЧС „50 години – врата към образованието и прозорец към света”. [Сборник доклади] от юбилейна научна конференция: По случай 50-годишнината от основаването на Департамента за езиково обучение (ИЧС), 14-15 юни 2013. София, УИ „Св. Климент Охридски”, 2013.

4. Нечаева Н. Русские диминутивы в функционально-прагматическом аспекте // Славянские диалоги, Международный сборник научных статей молодых ученых. Саранск, Изд. Мордовского университета, 2014.